

Finska Krigsbarn

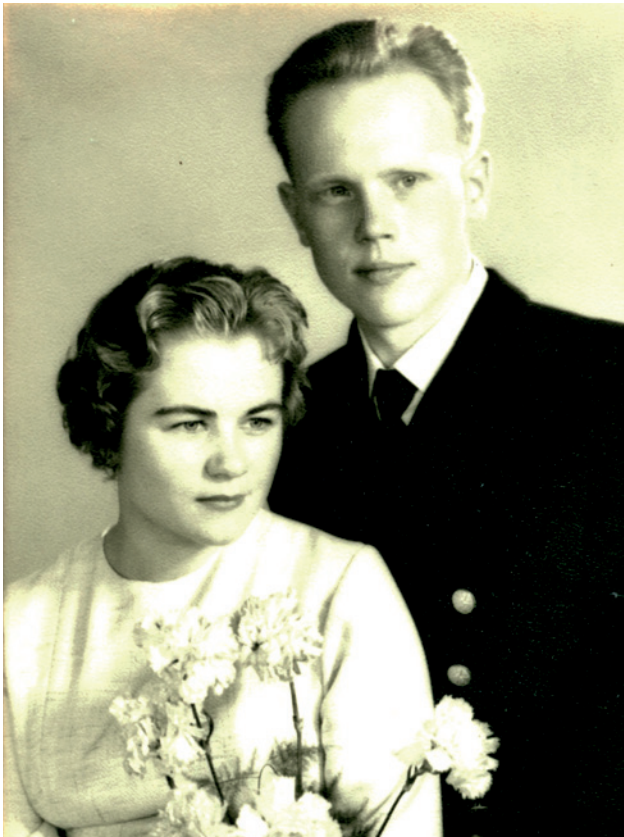
MEDLEMSTIDNING FÖR RIKSFÖRBUNDET FINSKA KRIGSBARN

Årgång 17

<http://finskakrigsbarn.se>

Nr 1 2012

Hur vi spårade Alpo Metso

Även finsk-judiska barn till Sverige

En tidigare för oss helt okänd grupp krigsbarn är de judisk-finska barn som kom till Sverige 1944 och vistades här några månader.

Den verksamheten sköttes helt av de judiska församlingarna i Stockholm och Göteborg, på initiativ från motsvarigheten i Helsingfors, och helt utan inblandning av Socialministeriet i Finland eller Hjälpkommittén i Sverige.

Det visar sig att cirka 70 judiska barn togs om hand i Sverige, troligen också ett antal mödrar. Ett tillfälligt hem för barnen hade ordnats på ett pensionat i Hallstavik.

Nyfikenheten drev **Billy Björk** i Halmstad att börja leta efter uppgifter om en finsk pojke som hade bott i hans gamla föräldrahem på 1940- och 1950-talet. Vem var han? Vad blev det av honom?

Pojken skulle heta **Sappo**, men en minnesgod grannflicka visste ju att han hette **Alpo Metso**. Sappo var hunden...

Med ett riktigt namn var det inte svårt att få fram uppgifterna om pojken.

Det visade sig att det hade varit fem syskon som kommit till Sverige som krigsbarn, och alla hade de hamnat inom ett snävt område kring sjön Bolmen i Småland – utan att ha kontakt med varandra, trots att det bara var gångavstånd mellan hemmen.

Billy Björk lyckades hitta gamla fotoalbum hos släktingar till Alpos fostermor. Och Alpos lillebror **Martti** bor ännu kvar i det hus där han hamnade som krigsbarn.

Det är han som låter oss publicera bröllopsfotot på Alpo Metso och Lahja Kyllikki. De emigrerade sedermera till Tasmanien.

Sidorna 8-9.

Borås.

Pastor åtalas för tortyrliknande andeutdrivning

I två år hotades och misshandlades ett barn. Pastorn, som övergreppen ämnades avslöjas, har övergreppen ämnats avslöjas och har filmats när han utmat...

Att hamna hos en präst eller pastor som krigsbarn var ingen garanti mot övergrepp, även om det troligen var mycket ovanligt med vanvård i sådana familjer.

Flera av de krigsbarn som hört av sig om övergrepp har emellertid berättat att det var just hos ”kyrkans män” som de blev utsatta för orimliga bestraffningar. De skulle ”banka djävulen ur kroppen på dem”.

Rubriken ovan (från DN 25 februari 2012) är ett färskt exempel på att sådant fortfarande förekommer.

Sidorna 12-13.

Sidan 2.

Organisationsnummer 878001-7862

Från redaktionen

Frågan om även finska krigsbarn ska få möjlighet till ersättning för vanvård och övergrepp i svenska fosterhem är ännu inte avgjord. Socialdepartementet förbereder ett lagförslag som väntas senare i vår, eller kanske inte förrän till hösten.

Jag har blivit kontaktad av några krigsbarn som anser sig ha varit utsatta för både vanvård och övergrepp, men listan omfattar inte fler än femton namn, långt från det "hundratals" som jag gissade på. I Finland finns ungefär lika många.

Men deras berättelser är förfärliga, mycket smärtsamma att ta del av.

En flicka hade hamnat hos en frikyrkopastor och fick stryk hela tiden hon vistades där, utan att hon förstod orsaken. Denne tog senare till sig svenska fosterbarn som han adopterade. Jag lyckades spåra dem.

Pojken var fyra och ett halvt år när han kom till det barnlösa pastorsparet. Redan första dagen fick han stryk. Det fortsatte ända tills pojken flyttade hemifrån i tonåren. "Han skulle banka djävulen ur kroppen på mig", berättar han.

Pastorns gode vän i en Ölandsförsamling hade finska fosterbarn. Pojken vittnar om ständiga övergrepp från båda fosterföräldrarna: "Hon var sadist, han var pedofil". Pojken har haft stora svårigheter att bearbeta sina upplevelser.

Sådana övergrepp pågår än i dag. Faksimilen på förstasidan (ur DN 25 februari) är ett färskt "bevis".

En glädjande nyhet nådde oss från Helsingfors: Finlands Högsta Domstol har i en prejudicerande dom fastslagit att den gamla femårsgränsen när det gäller att fastställa faderskap strider mot konventionen om de mänskliga rättigheterna och även mot Finlands grundlag.

Jag tar för givet att Finlands riksdag ser till att faderskapslagen skrivs om. (Se sidan 5!)

Jag betraktar detta som en personlig seger, sedan jag efter "fallet Ritva" (se MN 2-2009) blev medveten om lagens brister och agerade för en ändring, både genom insändare och via Utlandsfinländarparlamentet.

Kai Rosnell chefredaktör

<u>I detta nummer:</u>	sidan
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Berättelse om tre bröder	4-5
HD underkänner faderskapslagen	5
Kyösti Ritolas historia	6-7
Hur vi spårade Alpo	8-9
Flygarbarnen i Gimo	10-11
Känslösam ballad	11
Även judiska krigsbarn från Finland	12-13
Jaakko Nurmis förlorade år	13
Späckat med hågkomster	13
Inbjudan till Riksmötet	14
Vackra akvareller	14
Uppsluppet firande i Göteborg	15
...och i Göinge	15
Dagbok från fronten	15
In memoriam	15
På gång i lokalföreningarna	16
Om valet av fosterföräldrar	16
Finneborns årsmöte	16

Utgivning

Nästa nummer av Finska Krigsbarn beräknas utkomma i början av juni 2012. Deadline 21 maj.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen:

Sinikka Ortmark Stymne, ansvarig utgivare, Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907. E.post: sinikka.stymne@bredband.net

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Kølängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009. E-post: kai.rosnell@comhem.se

Soini Andersson, Skyrupsg. 5, 282 32 Tyringe. Tel: 0451-59144. E-post: soini.andersson@telia.com

Irja Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678. E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör. Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Riksförbundets hemsida: finskakrigsbarn.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i mars 2012.

Ordföranden har ordet

Kära krigsbarnssystrar och -bröder!

Det nya året med fester har bara börjat!

Riksförbundet och flera föreningar firar sitt 20-årsjubileum. Stockholmsförening startar detta jubileumsår den 25 februari, därefter firar Göteborg den 21 mars, Mellansve-rige den 25 mars och Riksförbundet i maj i Tyringe kurhotell 19-20 mars. Sydsveriges krigsbarn firar sitt jubileum i höst. Så det är bara Gävle Dala som har kvar sitt jubileum 2013.

Mina minnen om den första jubilarer är många. När jag nyligen rensade bland gamla papper fann jag ett tjugotal pärmar om finska krigsbarn och även om ensamkommande flyktingbarn.

De innehöll massor med noteringar, föredrag, protokoll, sammanfattningar, manuskript, seminarier, minnesanteckningar, enkätundersökningar, broschyrer, matriklar, tidningsartiklar, CD, DVD från olika inspelningar och artiklar om krigsbarn. Allt detta från och med 1994 då jag satt i Stockholmsföreningens styrelse, först som suppleant, sedan som ordinarie, och från våren 1998 som ordförande.

Styrelsen initierade, organiserade och genomförde – med **Marjaana Hansson** på ordförandeposten – både samtalsgrupper och skolprojekt. **Mona Serenius** var med sina kunskaper i psykologi en viktig person i samtalsgrupperna. Jag som pedagog med kontakter till skolvärlden höll i skolprojektet.

Vi träffade regeringskansliets representanter för ungdomskampanj mot främlingsfientlighet och rasism, och sökte pengar till skolprojektet mot främlingsfientlighet 1994. Ett tiotal enkla broschyrer om Stockholmsföreningen, samtalsgrupperna och skolprojektet hann jag göra. Styrelsen tog fram standar och T-tröjor.

Vi fick en svensk flagga av Kungen på Skansen. Vi skickade ut ett frågeformulär och samlade in svaren från stockholmsföreningens medlemmar. Av underlaget skapade **Pirkko Erasmie** och jag en matrikel av våra medlemmar, både för externt och internt bruk.

Stockholmsföreningen arbetade i flera arbetsgrupper inom RFK. Tidningen Medlemsnytt från Riksförbundet Finska Krigsbarn kom ut först som kopierade blad, sedan som mycket enkel tidning för att idag vara en tidning i fyrfärg som vi kan vara stolta över även utseendemässigt. Förutom de allra första åren har **Kai Rosnell** hållit i tidningen. Kai har också i årtal hittat släktingar i Finland och familjer i Sverige till våra krigsbarn, i båda länderna.

Vi – RFK:s styrelse med **Pirkko Ahlin** som ordförande – äskade medel från Allmänna Arvsfonden för en stor enkätundersökning bland våra medlemmar och fick 40 000 kronor. För att publicera antologin ”*Krigsbarns erinran*” hade vi tidplan och ekonomi klar år 2002, och boken kom ut året därpå. Jag var redaktör för boken

– tack vare många medhjälpare – och publicerade den på eget förlag. Nu finns det bara tolv böcker kvar.

Initiativet till minnesplattan kom från Stockholm. **Auvo Klefström** och jag lämnade in en motion på RFK:s årsmöte 1996. Arbetet tog sin tid. Minnesplattan avtäcktes i september 1999 på Skeppsbron i Stockholm... Samma år skickade RFK 8000 kronor till barnen i Kosovo, och arbetade med **Levande historia**, regeringskansliets projekt år 2000 ... Vårt mål var att lämna en tumavtryck av finska krigsbarn i nutidshistorien. Jag inser att det är svårt att hålla sig enbart till Stockholmsföreningen eftersom vi deltog i många arbetsgrupper inom RFK.

Den 19 september 1999 talade **Eva Biaudet**, dåvarande omsorgsminister och nyss en av presidentkandidaterna i Finland, och Finlands ambassadör **Heikki Talvitie** vid avtäckningen av minnesplattan på Skeppsbron i Stockholm. Ena bilfilen var avstängd av polisen och vi var några hundra personer som deltog, vi åt lunch på Viking Line och minglade på Finlands ambassad. I Finska kyrkan fick jag äran att läsa dagens ”text”. Vi var många och samarbetet fungerade bra och smidigt i styrelser och arbetsgrupper. Men mera om RFK när vi firar 20-årsjubileet i Tyringe i maj.

Varför skulle jag just nu skapa ordning och reda bland mina papper? Kanske för att minnas hur det började, vad vi gjorde och kanske också hur unga vi var för 20 år sedan.

Jag tänker inte ens försöka nämna alla som deltagit i arbetet. De är så många. Men jag vill tacka alla som arbetat i styrelser, resekommittéer, festkommittéer, skolprojekt, dokumentationsgrupper, samtalsgrupper överallt i Sverige. Jag vill tacka medlemmarna som gett oss i styrelserna förtroendet att föra medlemmarnas talan.

Men tillbaka till Stockholm. Efter 2001 har jag som medlem i Stockholmsföreningen sett att **Gui Emanuelsson**, som valdes till ordförande 2001, har utträtt mycket genom åren. Hon höll i klubban tio år, en ansevärd tid. Gui lade stor vikt på samvaron och samtalen, vilket många medlemmar är tacksamma för.

Hennes tid kommer att belysas i den historik som **Margareta Wersäll** håller på att skriva om Stockholmsföreningen. **Ritva Winter** som tog över ordförandeklubban 2011 har fortsatt med full kraft. Sommarträffarna, som började under Guis ordförandeskap, har blivit dubbelt så många och så har föreningen ny möteslokal vid Fridhemsplan. Tur för mig som bor nästan granne med Sverigefinska skolan där medlemmötena äger rum.

Dagarna blir längre och ljusare. Låt oss se allt det ljusa i tillvaron utan att blunda för det mörka, som är en förutsättning för att vi kan se ljuset i livet.

Grattis jubilarerna!

Sinikka

Nästan inga minnen alls av resan

Vad kan dessa tre ha gemensamt:
Erkki Schön, Paavo Wellander
och **Jorma Sandelin**?

Det var en lätt fråga: eftersom denna artikel publiceras i just denna tidskrift är det givet: de är krigsbarn. Dessutom är de bröder. De blev alla adopterade i Sverige, av tre olika familjer.

De kom från Lapinlahti i nordöstra Finland till Sundsvall i februari 1942 och hamnade i tre familjer som var bekanta sinsemellan. Det var en lycklig slump för bröderna kunde träffas ofta. Familjebanden bibehölls, åtminstone en tid.

Två fall på tåget

Erkki Huttunen, född 1935, kom till stadskamrer **Ernst Schöön** i Sundsvall.

– Det är inte mycket jag minns av det, bara att det var jobbigt att skiljas från familjen. Från tågresan kommer jag ihåg att jag föll ner från översta britsen i sovkupeén, berättar Erkki.

Paavo Huttunen, född 1937, hamnade hos handelsresanden **Albert Wellander**.

– Jag minns sådant som har berättats för mig. Till exempel att Erkki hade lagt mig uppe på en bagagehylla på tåget och jag ramlade ner. Lappen jag skulle ha om halssen blev förstörd, säger Paavo.

Jorma Huttunen, är född 1939 och minns ingenting av resan, han var för liten, två år och fyra månader.

Han kom till kamrer **Holger** och

Jorma Sandelin

Vieno Huttunen med sina sex barn Lauri, Sulo, Helvi, Erkki, Paavo och Jorma just innan de tre yngsta sändes till Sverige vintern 1942.

Hildur Sandelin i Sundsvall och blev omhuldad av dem, och framför allt av Holgers fyra systrar.

– När min fostermor dog blev jag hemskickad till Finland sommaren 1947 och började skolan där, utan att kunna ett ord finska, berättar Jorma. Några ord lärde jag mig nog, jag minns att jag fick svara på svenska så de andra barnen fick höra hur det lät. Men det gick inte bra.

– Strax före jul kom faster **Ester** till Lapinlahti och hämtade mig, vi åkte tåg via Haparanda. Men det var faster **Eva** som formellt adopterade mig.

Familjen Huttunen bestod av föräldrarna **Eero** och **Vieno** och sex barn. De två äldsta pojkarna och enda flickan **Helvi** fick stanna i Finland, de tre yngsta pojkarna sändes till Sverige. Fadern Eero hade dåligt hjärta, behövde inte bli inkallad i kriget, och dog något år senare av brustet magsår. Modern gifte om sig och fick ytterligare två pojkar.

Hit över sommaren

Sommaren 1944 fick systemen Helvi (född 1932) komma och hälsa på Erkki i Sundsvall, och stannade. Hon blev inte registrerad i Hjälpkommitténs register och blev inte adopterad.

– Jag skulle vara här över som-

maren och resa hem till hösten igen. Jag vet faktiskt inte vad det var som gjorde att jag blev kvar, kanske att min fosterfar ville det, berättar Helvi **Burström**.

Hon fick börja svensk skola på hösten i stället, fortsatte sedan på Vita Bandets husmorsskola i Sundsvall.

– Sen har jag jobbat som hembiträde och kallskänka och sjukvårdsbiträde, och utbildade mig till undersköterska. Och nej, jag har nog aldrig längtat tillbaka till Finland, det var ju så fattigt och eländigt där.

Erkki Schöön

Paavo nära bli hemskickad

Det var nära att Paavo hade skickats tillbaka till Finland i april 1947.

Han hade ertappats för snatteri, och fosterfadern **Albert Wellander** kunde inte få pli på gossen, ”varken förmaningar eller aga hjälpte”. Så han begärde att Hjälpkommittén skulle ombesörja hemtransporten ”med första kontingent”.

Både Albert och hans hustru var djupt fästade vid Paavo och hade planerat att adoptera honom, men vågade inte påta sig det stora ansvaret utan vidare.

En överläkare på sjukhuset i Sundsvall undersökte Paavo och kom till slutsatsen att han var ”alldeles obotlig”.

Men Paavo blev inte hemskickad, han blev i stället adopterad något år senare. Vad hade hänt?

– Det var ett grupptryck, jag skulle visa mig tuff inför kompisarna, berättar Paavo. Jag tog småsaker och delade med mig, på det viset blev jag populär. Men min fostermor tog mig till polisen. Där fick jag mig en tankeställare.

– Efter det har jag aldrig haft något att göra med polisen. Har kanske fått någon parkeringsbot, det är allt. Och det där måste vara preskriberat för länge sen...

Paavo Wellander.

Paavo har inte haft en aning om fosterfaderns agerande i samband med denna händelse.

Att vi väljer att berätta om den här episoden (med Paavos godkännande) har flera orsaker:

Vi vill visa att det inte bara var svenska barn som gjorde sig skyldiga till snatteri.

Vi vill visa vad grupptryck kan få för följder.

Vi vill visa hur handfallen läkarvetenskapen var inför sådana här företeelser, och hur illa det var ställt med kunskaper i barnpsykologi. Överläkaren ansåg pojken för ”alldeles obotlig”...

Kai Rosnell

Högsta domstolen underkänner faderskapslagen!

Ett glädjande besked: nu kan ”faderlösa” i Finland äntligen få en far, helt lagligt.

Det är Finlands Högsta domstol som i en dom 30 januari underkänner femårsgränsen i Finlands faderskapslag från 1976, enligt vilken alla faderskapsmål skulle vara avgjorda inom fem år, alltså senast 1981.

HD finner att denna tidsgräns strider inte bara mot konventionen om de mänskliga rättigheterna, utan även mot Finlands grundlag!

Det är advokaten **Markku Fredman** i Helsingfors som drivit ett faderskapsmål till detta prejudicerande resultat.

Tingsrätten i Esbo vägrade ta upp målet med hänvisning till femårsgränsen: tidsfristen hade sedan länge gått ut.

Hovrätten tog emellertid upp ärendet och gav Fredman och hans klient rätt. Fadern kunde inte slippa undan faderskapet. Ett dna-test hade bevisat det med 99,99 procents säkerhet.

Fadern överklagade till högsta instans och hänvisade till femårsgränsen.

Faderskapslagen är något som Riksförbundet Finska Krigsbarn varit i högsta grad involverat i. Utlandsfinländarparlamentet godkände vår motion om att lagen bör ändras.

Bristen i faderskapslagen blev uppenbar i samband med ”fallet Ritva” (utförligt beskrivet i MN 2-2009). Krigsbarnet Ritvas far ville först inte erkänna faderskapet men gick med på ett dna-test, som bevisade att han var fadern. Fallet gick inte att driva juridiskt eftersom tingsrätten inte kunde behandla det.

– Nu har jag fullt upp med andra liknande fall, berättar Markku Fredman, mycket nöjd med ”segern”.

Högsta domstolens avgörande (på finska S2010/118, 30.1.2012) kan beställas från registraturen, telefon 00358-295640050 eller via e-post: korkein.oikeus@oikeus.fi

Kai Rosnell

Se även sidan 2!

Syskonen Huttunen...

forts från föreg sida

Men jag tror nog att vår mor saknade sina barn.

Två gick till sjöss

Hon insåg nog att barnen skulle få det bättre i Sverige och medgav adoption.

– Vår mor kom och hälsade på oss i Sundsvall efter kriget, hon hade lärt sig svenska, berättar Erkki som fick studera till realen, därefter praktisera på verkstäder för att komma till sjöss och sedan avlägga sjöingenjörsexamen.

Även Paavo gick till sjöss men

kärleken fick honom senare att stanna i land. Han har arbetat som kock och inom mentalvården, sista tiden som föreståndare.

Jorma började sin yrkesbana som springpojke, hamnade på en bank och slutade som bankdirektör.

Kontakten mellan syskonen är numera ganska gles, mest i form av julkort och enstaka telefonsamtal, en följd av den familjesplittring som krigsbarnsverksamheten bidrog till.

– Jag får se till att ändra på det, säger Jorma. Jag ska åka och hälsa på dem, snart!

Men det har gått bra för syskonen i Sverige, trots, eller kanske tack vare, splittringen.

Kai Rosnell

Meddela
adressändring

”Jag fick aldrig chansen att utvecklas”

De första åren som krigsbarn har **Kyösti Ritola** inte många egna minnen av. Han var bara lite över två år när han skickades iväg, så det mesta har han hört av andra. Fostermodern till exempel.

Hon hade hjälpt till när en stor grupp barn hade anlänt till mottagningsstationen vid flygfältet F 20 utanför Uppsala. Alla barnen hade tilldelats ett hem att bo i, bara två var kvar, Kyösti och en liten flicka. Någon av de ansvariga hade sagt till fostermodern att ”du kan väl ta den där snorige ungen med dig hem”, och så hade hon gjort det.

Fick heta Gösta

Rena slumpen alltså att Kyösti hamnade hos denna kvinna och hennes man, en respekterad hög tjänsteman vid länsstyrelsen, ett barnlöst par med god ställning och gott renommé. Han arbetade på länsstyrelserna i Uppsala, Luleå och Gävle, och familjen flyttade med.

Kyösti är ett svårt namn för svenskar att uttala, så han fick heta **Gösta**. Han vet inte när ”det” började, men han minns att han ständigt var rädd för fostermodern.

– Hon var hård, hon körde jämt med mig, jag fick stryk nästan jämt när fosterfar inte var hemma. Hon hade fina knytnävar och långa armar, jag hade svårt att värja mig. Jag lärde mig så småningom att ju mindre jag garderade mig, desto mindre slog hon. Det var bara att ta emot.

”Däng för allt”

– Man blev inställsam, försökte vara henne till lags i allt för att komma lindrigast undan. Man fick ju däng för allt man gjorde...

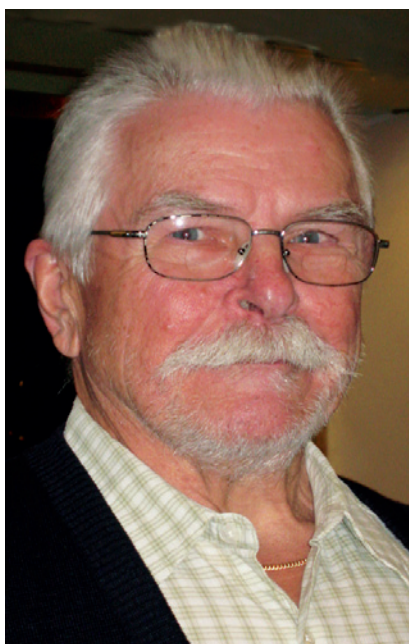
Om Kyösti någon gång klagade hos fosterfar fick han dubbelt upp när han var ensam med ”mamma” nästa gång.

– Jag tror inte han insåg hurudan hon var mot mig när han inte var hemma. Och han var borta mycket.

– När jag långt senare berättade om övergreppen för honom sa han: ”det borde ha polisanmäls”.

Rymde två gånger

Då var det inte längre aktuellt. Kyösti hade hunnit rymma två gånger, han hade gjort lumpen i Finland,

Kyösti Ritola har försonats med sitt öde, även om det ännu sitter en tagg av bitterhet i hjärtat för den hårdhänta uppfostran han fick.

Foto: Sinikka Stymne

börjat arbeta, bildat familj – och blivit adopterad av sina fosterföräldrar.

– De ville adoptera mig redan när jag var liten, men det satte min far i Finland stopp för. Adoptionen skedde på 80-talet, det var bankens förslag så att inte parets tillgångar skulle tillfalla staten.

Delade arvet

Kyösti fick dela på arvet med sin sju år yngre fosterbror **Lennart**, en pojke som kommit från ett barnhem till det barnlösa paret och som adopterades samtidigt som Kyösti, i vuxen ålder.

– Han fick utstå samma sorts ”uppfostran” som jag. Men när han en gång, i de övre tonåren, satte sig till motvärn och sa att ”nu har du slagit mig för sista gången” så upphörde hon faktiskt, berättar Kyösti.

Ingen lek

Han berättar hur han gärna gick i söndagsskolan, ”bara för att komma hemifrån”, hur han bad kompisar komma och fråga om inte Gösta fick komma ut en stund, för annars fick han aldrig gå ut och leka, spela fotboll eller annat som barn gör. Det var alltid något han måste göra hemma: diska, städa, gräva i landen...

– Jag fick aldrig utveckla mig,

det grämer mig fortfarande, jag får aldrig veta vad jag hade kunnat uppnå, vad jag kunnat uträtta om jag fått en chans, säger Kyösti.

Extra ostkanter

Maten var inte tillräcklig för en växande pojke. Fostermodern la upp portionerna, två potatisar till pappa, två till Kyösti, en till henne. Kyösti åt potatisen med skalen på. Handlaren gav honom ostkanter ibland.

– Jag brukade hämta mjölk i mjölkaffären. En gång fick jag ingen mjölk och kom hem tomhänt. ”Mamma” följde mig tillbaka dit, då kom det fram att jag sagt ”pissuruska” till tanten i affären. Jag vet inte var jag fått det ifrån, hade väl hört det nånstans.

Ljusare perioder

Det blev förstås stryk. Men det fanns ljusare perioder också. När fosterföräldrarna skulle resa på semester lämnades Kyösti hos far- eller morföräldrarna, en tillvaro som han trivdes bra med, ”snälla människor”.

Kyösti/Gösta var tio år när han blev medveten om att han var finländare, ett krigsbarn. Då skulle han resa till Finland på ett par veckors besök hos sin biologiska familj, i sällskap med fostermodern och hennes föräldrar.

– Ingen mötte oss eller tog emot oss, de hade inte förberett det på något vis. Efter någon timmes väntan kom mor hem, och senare på kvällen även min far, rund under fötterna, minns Kyösti.

Tre nya syskon

Väl där förstod han, och lär ha sagt att ”då har jag två mammor och två pappor!”

– Tre äldre syskon hade redan flyttat ut när jag kom hem, och det hade fötts tre syskon till medan jag varit i Sverige.

Kyösti kunde ingen finska, det var inte aktuellt att stanna där.

– Det hände att när jag någon gång fick vara ute med en kompis så tog vi vägen om länsstyrelsen och fick en krona av pappa så vi kunde köpa tio korvbröd som vi satte i oss. Han var väldigt snäll.

Sex år gick han i skola, plus ett extra år då han lärde sig snickeri.

Sänkta betyg

Det visade sig att Kyöstis nye lärare var i konflikt med hans fostermor, så han sänkte alla ➡

Hotades till livet – rymde hemifrån

forts från föreg sida

Kyöstis betyg så att han inte kunde söka in på läroverk. Det är också något som grämer Kyösti än i dag: han fick inte chansen.

Förhållandet till fostermodern blev ännu sämre och kulminerade 1955 när Kyösti var fjorton. Då jobbade han som springschas i Gävle och tjänade egna pengar. Han fick behålla två kronor, allt skulle redovisas till sista öret.

Hotades med kniv

– När hon hotade att sticka kniven i mig och sen ta livet av sig blev jag livrädd, tog mina sparpengar, kanske ett par hundra kronor, cyklade från Gävle till Gysinge och sen till Stockholm. Efterlysningen gick ut i hela landet.

I Stockholm fick han jobb med att dela ut reklamlappar i trappuppgångarna, en kort tid på ett boktryckeri, han fick jobba med att distribuera kvällstidningar, satt bak på skåpbilen och sprang in med tidningsbuntarna till affärerna. Han sov under en bro nära Centralstationen.

Ingen frågade

– Jag hade ingenstans att tvätta kläder så jag köpte nya så fort jag fått avlöning, berättar Kyösti. Jag höll på med det i tre månader, jag sa inte vem jag var och ingen frågade. Sen blev jag upphittad av en patrull från Frälsningsarmén. Jag sa att jag bodde i Knivsta och fick en biljett dit, men stannade i Stockholm. Sen hittade dom mej igen och då blev det återresa till Gävle.

Samma helvete

– Det sades att det skulle bli bättre, men det var samma helvete igen. När några äldre kompisar skulle till Göteborg i bil följde jag med. Där blev jag så småningom upptäckt.

Han slapp komma till fosterföräldrarna, blev i stället placerad på ett barnhem i Söderhamn tills fosterfadern ordnade så att han fick ett pass och kunde gå till sjöss.

– Det måste ha varit 1956 när jag var femton, säger Kyösti.

Han var till sjöss några månader, kom åter till Sverige, stegade upp till konsulatet i Stockholm och fick en biljett till Finland och reste hem. Utan att kunna ett ord finska.

– När jag kom till hembyn mötte

jag en kille och försökte göra mig förstådd. Jag visade passet för honom, han tittade på det och sprang sin väg. Efter en stund återkom han med en kvinna som kunde svenska. Då hade nyheten redan spridit sig: ”Kyösti har kommit hem”. Killen jag stött på visade sig vara min kusin.

Lastade pråmar

I Finland fick Kyösti jobb som dräng och som hamnsjåare, lastade pråmar. Efter hand lärde han sig finska igen, och efter fullgjord militärtjänst for han tillbaka till Sverige. Fosterfar mötte i Norrtälje.

Kyösti flyttade till Helsingborg och fick jobb på Tretorn, och senare på Volvo i Göteborg. Där har han

bott de senaste femtio åren och trivs numera bra med sitt pensionsliv.

Fosterföräldrarna blev båda över 90 år gamla. Kyösti hjälpte ofta sin gamla fostermor med diverse sysslor, reste från Göteborg till Uppsala när det behövdes.

Han har försonats med sitt öde.

Fosterbrodern Lennart bekräftar Kyöstis berättelse så långt han minns:

– Det var hon som var problemet, instabil, ibland bra, ibland värre. Man visste inte var man hade henne. Fosterfar var okej, säger Lennart.

Kai Rosnell

Kyösti Ritola fick äran att hissa den finska flaggan vid Riksmötet i Kungälv förra året.

Foto: Kai Rosnell

Hur vi spårade Alpo – och hans syskon

Denna berättelse börjar för min del en vinterkväll 2011 i mitt gamla föräldrahem Skogshyddan i byn Loshult i Odensjö socken, Kronobergs län. Huset hade stått tomt ett antal år efter våra föräldrar och återbefolkades senare av min bror **Sive** och hans hustru **Inger**.

Vi diskuterade allt som hänt i huset och Sive konstaterade att det under några år kring 1950 bott ett finskt krigsbarn i huset tillsammans med sina fosterföräldrar och en hund. Sive mindes honom svagt, jag inte alls – men min nyfikenhet var väckt: Vem var han, var kom han ifrån, vart tog han vägen?

Efter viss fundering kom Sive fram till att han nog hette **Sappo**. Med detta som utgångspunkt började jag leta.

Grannflickan mindes

Kontakt med sedan länge utflyttade grannar gav ett viktigt besked: Sappo var hunden! Grannflickan **Britta Eliasson**, två år äldre än pojken, kom ihåg hans namn: **Alpo Metso**.

Nästa steg var Internet med googlingsrubriken ”finska krigsbarn”, vilket nästan omgående ledde fram till namnet **Kai Rosnell**, redaktören för denna tidskrift. Kontakten med honom och hans råd gav bland annat

Hos **Karin Åberg** i Lagan fanns detta något suddiga foto på **Alpo Metso** tillsammans med fosterföräldrarna **Henning** och **Frida Pettersson**.

ett dokument från riksarkivet med fakta kring Alpos ankomst till Sverige och återresor härifrån:

Alpo Antero Metso, född 29 december 1933. Föräldrarna hette **Lydia** och **Anton Metso**. Som hemort anges Kymälkoski, Pappila/Vahviala/. Alpo anlände till Sundsvall 1 aug 1944, därefter till Finska Barnhemmet Bolmenkolonin, Angelstad (utanför Ljungby) 12 aug 1944. Till fosterföräldrarna fjärdingsman **Henning Pettersson** och hans hustru **Frida** kom han 17 april 1945. De ägde då en gård

i Loshult och drev ett mindre jordbruk. Alpo återvände till Finland 24 november 1945 med båt och återkom 11 mars 1949.

Två fotoalbum

Så långt basfakta. Nästa steg blev sökande efter bilder på Alpo under hans tid i vår hemby. Alpos fosterföräldrar hade inga egna barn. Henning dog 1952 och Frida 1981. Idogt sökande efter Fridas syskonbarn ledde till kontakt med **Karin Åberg** i Lagan utanför Ljungby, en glad och vänlig dam i 85-årsåldern som mycket väl kom ihåg Alpo och som dessutom förfogar över Fridas album. I albumet fanns den efterlängtrade bilden på Alpo med sina svenska föräldrar, om än något suddig. Även hunden Sappo fanns med!

Av en slump berättade jag detta för **Gurli Pettersson** i Odensjö. Hon visade mig genast sitt album där Alpo och hon återfinns på samma konfirmationsbild utanför Odensjö kyrka 1950! Alpo står näst längst till höger, Gurli längst till vänster.

Fyra adresser

Alpo bodde då i mitt föräldrahem efter att hans fosterföräldrar sålt sin gård. De hyrde senare två andra gårdar i byn, varför Alpo under sin vistelse i byn hann bo på inte mindre än fyra olika platser inom ett mycket kort avstånd.

Alpo lämnade Loshult i mitten av 50-talet. Exakt när är okänt. Mer information från Kai visade att ytterligare tre barn från familjen

Kartan visar hur nära varandra syskonen Metso hamnade.

Lillebror åter till sin svenska hembygd

Metso (**Seija, Sylvi** och **Antti**) anlät till barnhemmet i Bolmen före Alpo, som dessutom kom i sällskap med sin lillebror **Martti**. Sammanlagt alltså fem (av nio) syskon!

Lillebror blev kvar

Via telefonnummer och samtal med Seija fick jag det överraskande beskedet att Martti blev kvar hos sina fosterföräldrar i Fotatorp utanför Bolmstad vid sjön Bolmen, där han nu bor som pensionär med hustrun **Gull-Britt**.

Martti var bara tre år när han kom till Sverige. Han talar därför småländska utan finsk brytning och har haft vänligheten att berätta om sig och sina syskon och dessutom lånat mig sina kanske mest värdefulla bilder för scanning.

Martti har svaga minnen av en lastbilsfärd i Finland när familjen tvingades flytta. Han minns också överfarten till Sverige, men har i princip inga minnen av första tiden här.

Nära, utan kontakt

Syskonen hamnade efter hand i olika fosterhem. Brodern Antti bodde nästan på synavstånd från Fotatorp, lätt gångavstånd. Systrarna Seija och Sylvi ännu närmare varandra i Angelstad. Alla dessa fyra inom cirka en mil – utan att ha kontakt med varandra.

Martti var väl för liten för att ha insikt i var syskonen fanns.

Endast Alpo hamnade på andra sidan sjön Bolmen, i Loshult. Efter som Martti efter kriget åkte hem till Finland och senare återkom för gott

Martti Metso med hustru Gull-Britt bor kvar i sitt gamla fosterhem.

Foto: Billy Björk.

beskriver han de följande åren genom att likna sig vid en pingpongball som kastas fram och tillbaka utan att veta sin egentliga hemvist.

Man kan ana ett djupt vemod när han sammanfattar sin barndom som en förlorad sådan.

Tekniskt begåvad

Han har förstas också berättat om Alpo. Efter att ha lämnat Sverige och fostermodern Frida hamnade Alpo i Helsingfors, där han bland annat arbetade med sjösäkerhet och signalsystem för båtar. Han var tekniskt begåvad och fick patent för någon uppfinning i detta sammanhang.

Tasmanien!

Alpo gifte sig med **Lahja Kyllikki** (född 1937) och fick två barn i Finland. Familjen emigrerade i början av 70-talet till Australien och bodde en tid i Canberra för att senare hamna på Tasmanien.

Alpo hade för avsikt att komma till Sverige och delta vid Marttis bröllop 1976, men blev sjuk (leukemi) och dog på Tasmanien 1986. Även hans hustru är borta. Dottern **Silja Julia** bor i Howrah på Tasmanien, medan broderns hemvist är okänt.

Så slutar min berättelse om och kring Alpo Metso. Den skulle också kunna utgöra en inledning till eller en del av en berättelse om en hel familjs öde.

Äldsta sonen, **Unto**, var gammal nog att delta i kriget och dog där. Av de "svenska" barnen bor idag Martti och Sylvi i Sverige. Alpo och Antti är borta. Endast Seija återfinns i Finland. Händelserna under och förhållandena efter kriget splittrade en hel familj för alltid!

Billy Björk

billy.bjork@halmstad.se

Systrarna Seija och Sylvi Metso.

Gurli Pettersson (längst till vänster) mindes Alpo (två från höger) från konfirmationen i Odensjö kyrka 1950.

Martti Metso med sina svenska föräldrar Rut och Helge Jonsson i Fotatorp.

Som vårdare för flygarbarnen i Gimo

När **Peter Lindhs** mor **Eva-Liisa** begravdes (vintern 2010) deltog en äldre kvinna. Hon sjöng Finlands nationalsång på finska och "Tryggare kan..." på svenska och sade några ord om barnhemmet i Gimo! Vilken relation hade hon till Peters mor?

Nyfikenheten fick honom att forska närmare om sin mors förflutna.

Kvinnan heter **Eivor** och hade arbetat på barnhemmet där många finska krigsbarn vistades. Eva-Liisa hade kommit dit någon gång 1943 tillsammans med sin ett år yngre bror **Harri**. Efternamnet var **Ehrnrooth**, en välkänd och ansedd släkt i Finland. De var då tre resp två år gamla.

Peter Lindh tog kontakt med mig för upplysningar om barnhemmet som upptog två flyglar på Gimo herrgård.

Visst, båda barnen finns med på en förläggningslista. De bodde i "disponentvillan" som Kungliga Aeroklubben upplät till (stupade) finska flygares barn. (Den andra flygeln, "kassörsbostaden", användes av Cellulosa-föreningen för barn till arbetare inom pappersindustrin.)

Barnens farmajor **Erkki "Immeli"** Ehrnrooth var chef för en flygskvadron. Han omkom i en Pyry tränare, PY-25 den 27 mars 1943.

Det visade sig att en äldre syster till barnen Ehrnrooth, **Anita**, hade kommit som krigsbarn 1942. Pappan hade själv flugit henne till Åbo där familjen **Lundström** hämtade henne med båt.

Ett stort reportage i Stockholms-Tidningen 25 augusti 1944 beskriver barnhemmet och illustreras av ett foto som domineras av en liten pojke. På

Eivor Engström drar gärna en melodi på dragspelet.

Glada flygarbarn på Gimo herrgård.

sista spalten nämns en barnsköterska vid namn, Eivor **Jansson**. Det visade sig vara samma Eivor som deltog vid begravningen.

Peter lovade ta kontakt med denna Eivor **Engström** senare. Nu har de träffats.

Så här skriver Peter själv om sammanträffandet:

"Vi träffades den 11 augusti i Hälleki, min syster **Madeleine** var med. Eivor hade lite svårt att komma ihåg vissa saker, andra kom hon ihåg som i går. Vi hade en del foton från hemmet och tiden därefter. Eivor blev väldigt röd, hon fick tårar i ögonen. Den gamla tidningsartikeln blev hon mycket glad över. Det var mycket riktigt min morbror Harri på bilden, han hade ätrekordet på potatisbullar...

Eivor var på hemmet från 1943 till 1945. Hon hade inte tänkt stanna så länge, men blev väldigt fäst vid bl a Harri och det gjorde att hon blev kvar. Eivor träffade även sin blivande make i Gimo under denna tid.

Eivor var inte helt förtjust i förståndaren, **Elsa af Uhr**, som absolut ville ha skorna ställda rätt i barnrummet, de skulle stå med hälen mot väggen. Ekonomin sköttes inte så bra, räkningar betalades inte alltid (det verkade som om telefonen stängdes av för det).

Dessutom tog familjen Uhr med personer som "gäster" till hemmet. Dessa åt och hade det bra, för övriga Sverige gällde ju ransonering.

Eva-Liisa var fyra år och Harri två när de kom till hemmet. Eva-Liisa tog hand om Harri och matade honom bl a. Eivor berättade att Eva-Liisa satt på gaveln med Harri till vänster om sig. När det var gröt gjorde hon ett hål i mitten på gröten och där lades smör (det var ingen mjölk till) som smälte. När hon matade Harri, då satt han och doppade skeden i smöret.

Barnen var inte ledsna så ofta. Sjukdomar förekom, speciellt difteri. Eivor berättade att en pojke hade dött. Eivor blev aldrig själv sjuk och det var anmärkningsvärt, för när hon bar ut barn till ambulansen, då höll de sig om hennes hals.

Hon berättade att sjukdomar förekom bland de barn som kom men inte bland de barn som fanns på hemmet.

Peter Lindh började forska om sin mors bakgrund.

Besöken var sällsynta...

forts från föreg sida

I den grupp Eva-Liisa och Harri anlände med var ingen sjuk. Inga barn var direkt undernärda när de kom.

Eivor berättade att innan barnen gick till sängs så ”pottades” de alla. Det hände att vissa flickor satt på pottan och sov (pojkar fick nämligen stå upp och då är det svårt att sova). Det förekom nästan ingen sängvätning.

Sällan var någon anhörig på besök. **Herda Ehnrooth** (min mormor) var dock där, troligen någon vecka. Hon var en ståtlig och vacker kvinna enligt Eivor.

Barnen hade ett stort lekrum. Där gick det vilt till med någon slags klossar. De kastades i väggarna så märken i putsen uppstod.

Varför kom Eva-Liisa och Harri senare till Äskekärr? Eivor tog med sig barnen dit. Det var svårt att få fram detaljer. Hon sa ”när mamma inte kunde hämta/ta emot barnen då tog jag dem med mig”.

Eva-Liisa hamnade hos **Lisa och Gustav** i Blomsterbacken (direkt efter järnvägsövergången vid Äskekärrens gamla station) och Harri hos Eivors föräldrar. Gustav arbetade på sågverket som drevs av hennes far.

1946 togs Harri hem till Finland. Han adopterades och hamnade hos **Uuno Reinold Ehnrooth** och **Anna Orvokki Paasonen** i Pekola. Detta var väldigt sorgligt för Eivors föräldrar som älskade Harri. Transporten löstes genom att en kvinna med koppling till handlaren i Äskekärr tog med sig Harri till Stockholm där han sattes på en båt till Finland.

Eivor berättade mycket, det blev

Eva-Liisa och Harri i Blomsterbacken.

ibland uppblandat med andra saker eftersom vi har många gemensamma minnen. Exempel: det fiskades kräftor, dammen/sjön vid barnhemmet kryllade av dessa skaldjur. Det firades ”annandag midsommar” i Gimo!

Vid något sådant tillfälle träffade Eivor sin blivande man (han spelade trummor i ett band. Det var denne man, **Lasse**, som tåget körde över i Äskekärr. Han passerade järnvägen sex gånger per dag, men det hände ändå.)”

Så långt Peter och Madeleine.

Elsa af Uhr var hustru till **Paul af Uhr**, generalmajor i det svenska flygvapnet och engagerad i Kungliga Svenska Aeroklubben. Han var svensk rekordhållare i höjdhopp och deltog i Stockholms-OS 1912.

Text: Kai Rosnell

Känslosam ballad om krigsbarnslivet gör ont att lyssna på

I en liten skrift på 72 sidor har **Timo A E Heino** sammanfattat sina och syskonens upplevelser som krigsbarn i Lyrestad, Västergötland. ”*Göta Kanal virran imussa*” är titeln (ungefär Göta Kanal i strömdraget).

Att de tre syskonen sändes till Sverige berodde på att fadern anmäls saknad efter strid.

Författaren beskriver hur fadern ensam överlevde ett anfall mot en liten postering på sju man. När han insåg att alla sex kamraterna dödats lade han sig mitt ibland kropparna och spelade död.

Ryssarna upptäckte att han skakade och beordrade honom stå upp. Så överlevde han som krigsfånge, men utväxlades bland de första när fortsättningskriget tog slut.

Detta har naturligtvis satt sina spår även hos barnen, och Timo Heino har skrivit en sång om krigsbarnen, ”*Niin muistan sen*” (Krigsbarnsminnen – Så minns jag).

En populär sångare och kompositör i Finland, **Joel Hallikainen**, tonsatte texten och sjöng in den. **Ingeborg Spiik** skrev den svenska versionen som återger Heinos text på ett kongenialt sätt.

Det är en ballad med tolv strofer, påminnande om den gamla sången *Isoisän olkihattu* (Farfars halmhatt). Här är det en liten väska som krigsbarnets minnen utgår ifrån.

Joel Hallikainens känslosamma tårfyllda röst gör det nästan ont att lyssna.

Kai Rosnell

Mer info: www.elisanet.fi/sotalapsenlaulu.
E-post: timoraili.heino@kotikone.fi

Tyringe Kurhotell

Med landets trevligaste personal

Tel 0451-577 70
www.tyringekurhotell

Timo A E Heino: Göta Kanal - virran imussa. Multiprint OY, Turku. 2011. ISBN: 952-5666-60-1.

Även judiska krigsbarn från Finland

Genom kopior av några arkivdokument har jag fått kunskap om en för mig okänd företeelse som handlar om finsk-judiska barns och mödrars vistelse i Sverige några månader 1944. Dokumenten är främst korrespondens mellan två mosaiska församlingar.

Eftersom alla med vistelserna för- enade kostnader stannade inom församlingarna innehåller korrespondensen också några uppgifter om ekonomiska mellanhavanden.

I en skrivelse från Mosaiska Församlingens Flyktingkommitté i Göteborg den 24 februari 1944 gjorde man ett upprop hos församlingens medlemmar om att ta emot ett judiskt barn från

Finland under en tid av sex månader.

Bakom denna skrivelse fanns troligen en förfrågan från Judiska Församlingen i Helsingfors om en möjlighet att överflytta en grupp judiska barn till Sverige. De ryska bomberna som haglade över Helsingfors från början av februari drabbade naturligtvis också judiska barn, som dock inte självklart tycks ha ingått i Socialministeriets Barnförflyttningskommittés urval eller Hjälpkommitténs mottagningsorganisation.

Klent intresse

Det blev ett klent intresse i Göteborg. I mitten av mars hade man bara fått två anmälningar och tre som

”ha givit halft löfte”. De två anmälningarna visade att det var flickor man ville ta emot och att de helst borde vara i åldern 7-10 år resp. 14-15 år. Kunde inte ålder och kön tillgodoses fick erbjudandet inte betraktas som bindande. Man har först rådgjort med mottagaren, som skulle bekräfta mottagandet av annat barn. Dessutom visade sig att i de flesta hushållen var *mathållningen rituell* – uppenbarligen en viktig information till dem som svarade för urvalet.

Stockholm vill hjälpa

Mosaiska Församlingen i Stockholm, som fått kännedom om Göteborgsförsamlingens skrivelse, erbjöd sig (enligt ett brev den 6 mars) att ta emot de inkomna anmälningarna för att tillsammans med de egna vidarebefordra dem till Judiska Församlingen i Helsingfors. Man var då beredd att sörja för barnens mottagande i Stockholm och transport till Göteborg.

I Stockholm hade man redan kunnat bjuda in 35 barn, men efterhand som oron stiger i Finland blir allt fler föräldrar benägna att ”skiljas ifrån barnen”. Man väntade den första sändningen till Stockholm på onsdagen (=8 mars). Dessa barn skulle placeras i Stockholm och Skåne.

Stockholmsförsamlingen erbjöd göteborgarna, om någon ville ha över en släkting eller annat namngivet barn, att ombesörja att barnen fick följa med samma transporter som övriga. Göteborg skickade de två anmälningarna man fått till Stockholm.

Blivande mödrar

Den 15 mars meddelar Mosaiska Församlingen i Stockholm Göteborgsförsamlingen (och sannolikt även andra församlingar) att man blivit ombedd av Judiska Församlingen i Helsingfors att få överfört 15 blivande mödrar till Sverige. Man var i Stockholm redan i färd med att planera för deras mottagning och placering i enskilda hem och pensionat. För den sexmånadersperiod som avsågs beräknades kostnaden uppgå till ca 22 000. För detta behjärtansvärda ändamål hemställde man om ett lämpligt belopp från Göteborg, som strax svarade att man bidrog med 2 000 kronor.

Sveriges politik njugg mot judarna

Om den svenska flyktingpolitiken rörande judiska flyktingar citerar vi utredningen Sverige och judarnas tillgångar (SOU 1999:20), sid 82-83:

I februari 1942 diskuterade regeringen en begäran från Danmark om att Sverige, på grund av farhågor för tyska åtgärder, skulle ta emot några hundra judar från Danmark, huvudsakligen jordbruksarbetare och intellektuella. UD hade inför sammanträdet inhämtat synpunkter från judiska församlingen och Socialstyrelsen. Judiska församlingen hade ansett att det inte var tillrädligt att ta in mer än 20-30 personer och Socialstyrelsen hade förordat ett 20-tal. Regeringen stannade för samma uppfattning.

Ett år senare, i februari 1943, var det aktuellt för regeringen att ta ställning till om drygt 150 judiska flyktingar, som kommit till Finland under krigsåren, skulle kunna beredas plats i Sverige. Finland hade tidigare övervägt att utvisa flyktingarna, varvid den svenska legationen där hade varnat för en sådan åtgärd. Sedan den svenske ministern i Helsingfors hade rapporterat att faran var över ansåg sig regeringen inte böra göra något annat än att vara beredda att hjälpa om situationen mot förmodan skulle

förrärras. Frågan blev aktuell igen i maj 1943 då Finland hemställde om inresetillstånd för 14 av judarna. Regeringen biföll denna begäran, men i diskussionen inför beslutet framhölls det som väsentligt att det inte var fråga om ett större antal.

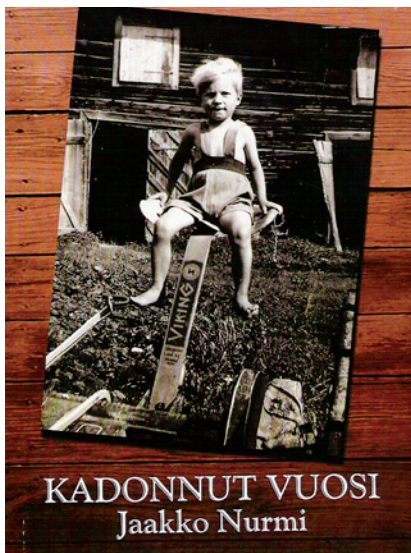
Den 2 oktober 1943 återkom frågan om de danska judarna. Utrikesministern Christian Günther hade låtit den svenske ministern i Berlin, Arvid Richert, framföra där, att den svenska regeringen var villig att ta emot de danska judarna.

Liberaliseringen av flyktingpolitiken medförde en betydande ökning av antalet flyktingar i landet. Mot slutet av kriget kom närmare 35 000 balter till Sverige. På våren 1945 överfördes till Sverige genom Röda korset omkring 21 000 överlevande av skilda nationaliteter från koncentrationslägren i Tyskland. Hur många bland dem som var judar är osäkert men troligtvis ligger siffran på mellan 3 500 och 7 000 personer.

Strax efter kriget överfördes ytterligare några tusen judiska överlevande från koncentrationslägren till Sverige. Från 1933 till krigsslutet fick sammanlagt omkring 20 000 judiska flyktingar komma till Sverige, de utgjorde cirka 10 procent av det totala antalet utlännningar i landet vid denna tid.

Jaakko Nurmi: *Kadonnut vuosi*.
MinunKirjani.com. 2011.

Till Hallstavik...

forts från föreg sida

Ett judisk-finskt barnhem

I juli månad kan man förstå att Göteborgsförsamlingen tidigare meddelat Stockholm, att man kom att bidra till ett judisk-finskt barnhem med 100 kronor per barn och månad för fem barn under högst ett år. Förutsättningen var dock att barnhemmet skulle ta emot 20 barn och att det verkligen kom till stånd genom Stockholmsförsamlingens försorg och bestod i ett år.

Av den fortsatta skriftväxlingen i november, mellan Mosaiska församlingarna i Stockholm och Göteborg, kan man förstå att ett barnhem hade inrättats på pensionatet i Hallstavik under tiden juni-oktober 1944. Barnen hade visserligen rest hem tidigt i oktober, men man var skyldig att betala till månadens utgång. Nu efterfrågade man i Stockholm ett bidrag på 2500 kronor. Göteborgsföreningen betalade beloppet även om villkoren om antal barn och tiden ett år inte uppfyllts.

Från Stockholm kom det ett artigt tack till Göteborg och man meddelade samtidigt att genom Stockholmsförsamlingens förmedling hade kommit 70 finsk-judiska barn till Sverige. Och redan från mars månad hade man haft några barn placerade på pensionatet i Hallstavik, där sammanlagt 16 barn inackorderats.

Tapani Rossi

Jaakko Nurmis förlorade år

Ett år tillbringade **Jaakko Nurmi** som krigsbarn i Sverige, först i Eks-härad, sedan på Bjurbäckens barnhem i Storfors. När han återkom till Finland (i början av år 1943?) kunde han ingen finska alls.

Nu har han skrivit en bok, "*Kadonnut vuosi*" ("Ett försvunnet år"), där han berättar om sitt liv, med utgångspunkt från året 1942 som han inte har så många klara minnen av.

Han går till hårt angrepp mot "Barberaren från Kotka" som "ensam fattade det demokratiska beslutet" att skicka barnen till Sverige, syftande på **Karl August Fagerholm** (Kalle som han kallas här). Och han kritiserar också de finska hemkomna barnens

"eftervård" som fanns på papperet men som han aldrig kom i kontakt med.

På 1990-talet uppsöker han stället där barnhemmet låg och gamla minnen väcks till liv. Det är fint beskrivet.

Jaakko har inget klart svar på frågan hur krigsbarnstiden påverkat honom, men han har blivit självständig och envis – om det nu har något samband.

Författaren beskriver också sin egen utveckling från skolpojke och springpojke till framgångsrik företagare i VVS-branschen.

Jag noterar att oskicket med särskrivning av ord nått även det finska språket.

Kai Rosnell

Fotnot:

Det visar sig att Jaakko Nurmi hamnade på samma barnhem som t ex **Seppo Santavirta**, Åbo, med **Ebba Nystrand** som föreståndare. Ebba beskrivs som en vänlig leende tant som var mycket omtyckt. På samma sätt beskrivs "tant Ebba" av **Kaija Lehti** i en artikel i Sotalapsi 1-2011.

Barnhemmet drevs med en nazistisk ideologi i botten, man hälsade med "Heil Mannerheim" och julgra-

nen pryddes av ett hakkors i stället för en julstjärna.

Seppo Santavirta minns mycket väl varför han fick lämna "tant Ebbas" hem: hon fick inte ha kvar sina krigsbarn i ett hus fullt av nazisymboler. Men hennes politiska grundsyn hindrar ju inte att hon var en omtyckt fostermor.

Både Jaakko, Seppo och Kaija ingick i transporten i januari 1942 som fastnade i isen och tog nästan en vecka att nå Stockholm.

K.R.

Späckat med hågkomster

Han har ett imponerande minne, **Aaro Waronen**. Nu har han samlat ihop sina hågkomster från krigsåren och som krigsbarn i både Norge och Sverige i en bok, "*Sotakokemuksia lapsen silmin*" (Krigserfarenheter med barnets ögon).

Han har haft gott stöd för minnet av gamla brev och diverse arkivhandlingar som han lyckats spåra.

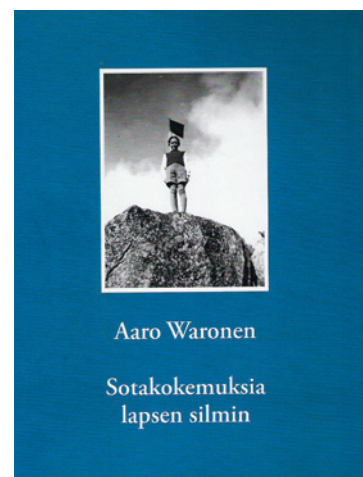
De intressantare partierna av boken är ögonvittnesskildringarna av bombanfallen i Helsingfors, och förstas beskrivningarna av tiden i de olika fosterhem där han vistades, även om minnena från tiden i Oslo är mycket knapphändiga. Han upplevde som sjuåring de första veckorna av det tyska anfallet mot Norge och ockupationen i april 1940.

De första tjugo sidorna ägnar han åt en detaljerad släktkrönika som säkert är värdefull för hans familj.

Ibland irriteras man av upprepning

gar och utvecklingar i tiden. Men som jag ser det är Waronens bok ett värdefullt tillskott till krigsbarnslitteraturen. Det är inte många som har så varierande erfarenheter.

Kai Rosnell

Aaro Waronen: *Sotakokemuksia lapsen silmin*. Books on Demand. 2011. ISBN: 978-952-498-906-0.

SYDSVERIGES FINSKA KRIGSBARN
inbjuder till

**RIKSFÖRBUNDET FINSKA KRIGSBARNS ÅRSMÖTE
och 20-ÅRSJUBILEUM**

på

TYRINGE KURHOTELL 18 – 20/5 2012.

PROGRAM

18/5 Fredag	Incheckning fr kl 14.00 – kl 16.00	
kl 16.00	RFK:s styrelsemöte	
kl 19.00	Middagsbuffé	
19/5 Lördag	Ankomst och incheckning.	
kl 08.00-10.00	Frukost	
kl 11.00	Invigning och flagghissning, nationalsånger	
kl 11.15	Hälsningsanförande Soini Andersson och Sinikka Stymne.	15 min
kl 11.30	Föredrag av Kai Rosnell, "Historia & fakta om RFK".	45 min
<i>Lunch 12.30</i>		
kl 13.30	Föredrag av Sten Kindlundh, "Fortsättningskriget".	45 min
kl 14.30	Föredrag av Pertti Kavén, "Finska kvinnans insats i totalförsvaret"	45 min
<i>Kaffe 15.30</i>		
kl 16.15	Uppvaktning RFK	15 min
kl 16.30 -17.30	Årsmöte RFK	60 min
kl 19.00	Festmiddag	
kl 21.00 – 24.00	Samkväm med dans. Musik: Trio Fenix	
20/5 Söndag	Frukost 08.00-09.30	
kl 09.45	Föredrag Anita Lalander, "Dagbok från fronten", En frontlottas dagbok.	45 min
kl 11.00	Helge Franke spelar kantele o dragspel	30 min
kl 11.30	Avslutning, flaggorna halas, nationalsånger	

kl 12.00 – 13.00 Lunch

Utcheckning och avresa

Tolk: Tuula Ikonen

Lotteri anordnas. Vi tar tacksam emot vinster.

Anmälningsblankett finns som bilaga med tidningen.

Önskas fler kontakta: soini.andersson@telia.com

Vackra akvareller till Anita Nybergs enkla berättelse

"Denna bok tillägnas mina Barn och Barnbarn", står det på insidan till **Anita Nybergs** bok "Vi som kom med lapp om halsen".

Nu är det inte enbart hennes barn och barnbarn som får glädje av hennes korta krigsbarnsberättelse och hennes fantastiska akvareller. **Soini Andersson** i Tyringe har hjälpt henne att få dem tryckta i bokform på tjockt papper som ger konstverken full rättvisa.

Boken har tryckts i en liten upplaga på 100 ex, men "det är lätt att få fram fler", säger Soini.

Det lär nog behövas, för boken är en liten pärla. Texten är mycket enkel, kan läsas av och för barn, och akvarellerna är så uttrycksfulla. Jag blev betagen.

Boken kommer att finnas till försäljning vid Riksmötet i Tyringe i mars. Det är lämpligt att beställa i förväg (adressuppgifter till Soini i redaktionsrutan sidan 2). Den kostar 120 kr plus porto. Hämtar du boken vid Riksmötet sparar du portot.

Kai Rosnell

Anita Nyberg: *Vi som kom med lapp om halsen.* Beta Tryck, Tyringe. 2011. ISBN: 978-91-633-9664-9.

Debattera
mera!

Ruth-Maijda Rönngård läser sin dikt "Rötter", beundrad av Pertti Laamanen och Pentti Käppi.

Foto: Asko Salkola

Uppsluppet firande i Göteborgsföreningen

Onsdagen den 14 december firade Göteborgsföreningen den sedvanliga julfesten i närvaro av ca 30 deltagare. Stämningen var ovanligt uppsluppen efter ett framgångsrikt år, bl.a. kunde man glädja sig åt det lyckade krigsbarnsmötet i Kungälv.

Men även övrig verksamhet har tagits emot på ett positivt sätt av medlemmarna och månadsmötena har varit väl besökta.

Ordföranden **Kielo Bengtsson** med styrelsen fick beröm för ett gediget arbete under året.

Mellan tuggorna från välfyllda jultallrikar hann man också sjunga både finska och svenska julsånger till **Pentti Käppis** dragspelsackom-

panjemang samt diskutera kommande års aktiviteter.

Året 2012 blir ett märkesår i föreningens historia. Då fyller Göteborgsföreningen 20 år och det kommer vi att fira.

Pentti Käppi

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi 070-2095653.

Gästrikegruppen träffas andra tisdagen i månaden kl 13 på Studie-främjandet, Norra Köp mangatan 12 A, Gävle.

Hälsingegruppen träffas sista måndagen i månaden.

30 mars: Årsmöte i Hofors.

Göteborg

21 mars kl 15: 20-årsjubileum, brf Alberts lokal, Ö Skansg. 10, Göteborg. 11 april kl 13: Utflykt Gathen-hielska reservatet..

18 april kl 14: Film Musta Jää, brf Alberts lokal.

16 maj kl 15: Medlemsmöte, frågesport. Brf Alberts lokal.

5 juni kl 14: Värgrillning hos Kielo Bengtsson, Kaprisg 180, Angered.

Mellansverige

Årsmöte i Linköping 25 mars.

Göingegänget firade självständigheten

SFK:s "Träffpunkt Finland" firade Finlands självständighetsdag den 6 december. Hässleholms OK:s klubbstuga hade hyrts för ändamålet.

Kaffeborden stod dukade med blåvita ljus och servetter. Den finska nationalsången sjöngs både på svenska och finska, under sången tändes de blåvita ljusen.

Kaffe och smörgåstårter serverades och det spelades finsk julmusik, samtidigt kunde deltagarna sitta och samspråka och ha det trevligt.

Som avslutning spelades ett stycke ur Sibelius Finlandia. Ett 20-tal medlemmar var närvarande.

Träffpunkt Finlands träffar under våren: 15/3, 18/4 och 10/5

Antero Ijäs-Nilsson

Maija Kitunens "Dagbok från fronten" kommer ut i mars på Kulturhistoriska förlaget med ISBN 978-91-87151-00-2 (www.kulturhistoriska.se) och kostar cirka 250 kr.

Det var min mammas önskan att Lotta Svärd-organisationens insatser och öden skulle bli kända.

Anita Lalander

Boken kommer att finnas tillgänglig på Riksmötet i Tyringe.

Stockholm

Måndagsträffar i Sverigefinska skolan, Fridhemsgatan 17-19, Stockholm, kl 16.30-19.30.

5 mars: Årsmöte.

2 april. Esko Melakari kåserar.

7 maj: Vårfest.

Sydsverige

Årsmöte 21 mars, Eslöv.

Riksmöte i Tyringe 18-20 maj.

Göingesektionen träffas i juni på Östanå Pappersbruk
Se separat inbjudan!

Eino Wiskari in memoriam

Eino Wiskari, Storvreta, är inte längre med oss.

Vi minns honom som en glädjespridare som ofta besökte krigsbarnens riksmöten tillsammans med hustrun Rigmor.

Han hade återhämtat sig efter en stroke och reste hem till Lahtis för att plantera blommor på sin mors grav.

På hemvägen, på båten, drabbades han av en hjärtinfarkt som ändade hans liv.

K.R.

Finska Krigsbarn

MEMLESTIDNING FÖR RIKSFÖRBUNDET FINSKA KRIGSBARN

Ärgång 17

<http://finskakrigsbarn.se>

Nr 1 2012

Avs: RFK
c/o Kai Rosnell
Kölångsvägen 10
SE-741 42 Knivsta

Om valet av fosterföräldrar

Vinterkriget utbröt blev startpunkten för en enorm vilja att hjälpa Finland på allehanda sätt. Centrala Finlandshjälpen (CF) bildades redan den 5 december 1939, bara fem dagar efter krigsutbrottet.

En notis i dagspressen om Maja Sänders initiativ att hjälpa finska barn och kvinnor med små barn var tillräckligt för att via telefoner få en ström "av folk, som bad, ja tiggde om att få ta emot finska barn".

Till det nyorganiserade kontoret den 6 december kom samtal och brev i en strid ström om önskemål att ta emot finska barn. Anmälningarna registrerades och när dagen var slut kunde man summera att mer än 300 svenska hem hade anmälts.

För att förbereda mottagningen av barnen var man på CF tvungen att raskt organisera en mottagnings-, registrerings- och inkvarteringsbyrå i Stockholm.

Från de flesta länen kom rapporter om samma vilja att hjälpa och på tredje dagen hade man 3 000 antecknade hem. CF framställde också informationsmaterial för att stimulera en bred allmänhets intresse att anmäla sig som fosterhem.

Önskebarn

I tidningar och tidskrifter värdjades till läsarna om att anmäla sig, och gensvaret blev enormt. Vid årsskiftet hade man 10 000 hem anmälda och en månad senare uppgick antalet till 15 000. Att placera de ca 7 000 barnen som kom till Sverige blev sålunda inget större problem.

Det är svårt att tro att det gjordes noggranna kontroller av alla fosterhemmen. Men nog kunde man förundras eller t.o.m. le åt de skäl som anmälningarna kunde innehålla:

En barnlös landsortsfamilj ville ha en tvåårig flicka med blå ögon och gult hår – helst på julafton.

En mor meddelade att hennes dotter om några dagar fyller år och hoppades kunna ge henne en liten finsk bror. Någon ville ha en duktig flicka på 20 år.

Otålighet

Det skrevs också många brev från de familjer som inte snabbt nog eller inte kom ifråga för att få sig tilldelat något finskt barn. Efterfrågan blev större än tillgången och besvikelsen kunde bli stor då den okände gästen uteblev.

En lantbrukare här på orten vill ta ut stämning på Centrala Finlandshjälpen, då han ej fick ett finskt barn genast när de kommo i januari fast han prenumererat redan i december och nu får gå med evärderlig skam för hela socknen. Ombud A.H.

Svårt att lösa placeringar

Eftersom fosterhemmen inte kom att få någon ersättning blev de finska barnen inte underställda de svenska regelverken för fosterhemsplacering. Från Finland hade man framställt några allmänna önskemål.

Barnen måtte placeras i en miljö som inte alltför mycket skilde sig från den uppväxtmiljö de haft. Barnen skulle inte vänjas vid en alltför hög levnadsstandard och därigenom bli bortskämda.

Barn som gått i svensk skola skulle få tillfälle att fortsätta på liknande. Syskonskaror borde om möjligt hållas samman.

Detta var förstaeliga önskemål, men i många stycken svåra och i flera fall omöjliga att tillmötesgå. De finska barnen kom i stor utsträckning från arbetar- eller jordbrukarhem, ofta med många barn. I fråga om barn från jordbrukarfamiljer var det nog det minsta problemet att lösa adekvata placeringar.

Men många finska barn kom från stadsmiljö och i Sverige var man mycket restriktiv till att placera finska barn där, eftersom stadsbefolkningen i händelse av krig måste vara beredda på evakuering.

Att finska stadsbarn av den anledningen hamnade på den svenska landsbygden får nog ändå betraktas som en lycklig konsekvens för de flesta.

Det största problemet var att hålla samman syskongrupperna. De flesta hemmen ville bara ha ett barn. Ambitionen och försöken att på en och samma ort hålla samman syskongrupper kunde ibland lyckas, men då syskongrupperna kunde bestå av fyra eller fler barn var den uppgiften också omöjlig att tillmötesgå.

Ett annat problem var att tillgodose önskemålen om flickor eller pojkar. Länsombudet i Kristianstads län hade i sitt upprättade register över fosterfamiljers önskemål sett att "fyra femtedelar av familjerna ville ha en flicka mellan tre och sju år, helst svensktalande och "rar".

Det lokala urvalet

Det slutliga urvalet av tilltänkta fosterhem skedde av de personer som engagerat sig i Finlandskommittéerna i länen eller kommunerna.

På det lokala planet var det till övervägande del kvinnor, företrädesvis ur borgerlig miljö, som arbetade med verksamheten. De personliga kontakterna blev i allmänhet helt avgörande för vilka rekommendationer som slutligen gavs – på gott och ont.

Tapani Rossi

Finnebørns årsmöte

Finnebørn i Danmark firar också 20-årsjubileum i år. Ordförande sedan starten är Kai Palomäki-Schmidt, som ägnar mycket tid åt föreningen, med god hjälp av hustrun Helga.

Årsmötet hålls i år 1-3 juni på Slukefter Kro i Vedsted, något sydväst om Haderslev på södra Jylland.

Det föreslås att årsmötet varje år

ska hållas på kurscentrum Lise-lund i Slagelse på Själland.

Är du intresserad att delta på årsmötet i Vedsted, ta kontakt med Kai Palomäki Schmidt, P A Madvigsvej 17, DK-6100 Haderslev.

Tel +45-74525508.

E-post:kai.schmidt@mail.dk

K.R.